

ЕКОНОМІКА ЗНАНЬ, ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА

УДК 304.4:330.342.146

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-54-07-19>

СУТНІСТЬ ТА ЗАВДАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Бойко О. М.
Кучеренко С. Ю.

Питаннями соціальної політики є найважливішим напрямом державного регулювання економіки, що спрямована на забезпечення добробуту та всебічного розвитку його громадян й суспільства загалом. Адже соціальною сферою не лише регулюються процеси зайнятості населення, але й у країні забезпечуються роботою мільйони людей. Згідно статистичних даних галузі соціального комплексу: охорона здоров'я, освіта, житлово-комунальне господарство, торгівля, й інші забезпечують робочими місцями до 20 % економічно активного населення, щодо економічно розвинутих країнах – у сфері послуг зайнято до 70 % всіх працівників.

Особливого значення питання набуло в період вторгнення РФ на територію України. До основних завдань соціальної політики держави є: гармонізація суспільних взаємин, узгодження інтересів та потреб окремих груп населення; створення умов для підвищення матеріального добробуту громадян; забезпечення соціального захисту всіх громадян та їх головних гарантованих державою соціально-економічних прав; забезпечення раціональної зайнятості громадян в воєнний та повоєнний періоди в Україні; розвиток галузей соціального комплексу; забезпечення екологічної стабільності країни.

***Постановка завдань** полягає у визначенні основних засад розвитку соціальної політики, а також розробці напрямів національної політики в соціальній сфері на інноваційних засадах.*

***Метою дослідження** є визначення особливостей соціальної політики на інноваційних засадах з врахуванням особливостей міжнародного досвіду.*

***Основними методами**, які використовувались в процесі проведення дослідження є аналіз, статистичний, порівняння, нормативно-правове регулювання.*

***Результати дослідження:** Узагальнено міжнародний досвід особливостей розвитку соціальної політики у країнах Європейського Союзу. Визначено позитивні аспекти розвитку зайнятого населення з урахуванням особливостей розвитку інновацій та фактори, які стримують їх розвиток. Вагомим доробком є розробка напрямів національної політики в соціальній сфері на інноваційних засадах.*

***Галузь застосування результатів** дослідження – соціально-економічний розвиток.*

***Ключові слова:** соціальна політика, інноваційні засади, зайнятість, стратегія, кластери, соціальні групи.*

СУЩНОСТЬ И ЗАДАЧИ ИННОВАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ СОЦИАЛЬНОГО НАПРАВЛЕНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Бойко Е. Н.
Кучеренко С. Ю.

***Ключевые слова:** социальная политика, инновационные принципы, занятость, стратегия, кластеры, социальные группы.*

THE ESSENCE AND TASK OF THE INNOVATIVE POLICY OF SOCIAL DIRECTION IN TODAY'S CONDITIONS

Boiko Olena,
Kucherenko Svitlana

Issues of social policy are the most important direction of state regulation of the economy, aimed at ensuring the well-being and comprehensive development of its citizens and society in general. After all, the social sphere not only regulates the employment processes of the population, but also provides work for millions of people in the country. According to statistical data, such branches of the social complex as health care, education, trade, housing and communal services, and others provide jobs for up to 20% of the economically active population, and in economically developed countries, up to 70% of all workers are employed in the service sector.

The issue gained special importance during the invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine. Among the major tasks of the social policy of the state are: harmonization of social relations, coordination of interests and needs of individual population groups; creation of conditions for improving the material well-being of citizens; provision of social protection of all citizens and their basic socio-economic rights guaranteed by the state; ensuring rational employment of citizens in the war and post-war periods in Ukraine; development of branches of the social complex; ensuring the ecological stability of the country.

The setting of the tasks consists in determining the basic principles of the development of social policy, as well as the development of national policy directions in the social sphere on an innovative basis.

The purpose of the research is to determine the features of social policy on an innovative basis, taking into account the features of international experience.

The main methods used during the research are analysis, statistical, comparison, regulatory and legal regulation.

Results and discussion. The international experience of the peculiarities of the development of social policy in the countries of the European Union is summarized. The positive aspects of the development of the employed population are determined, taking into account the peculiarities of the development of innovations and the factors that restrain their development.

An important development is the development of national policy directions in the social sphere on an innovative basis.

The field of application of research results is socio-economic development.

Keywords: social policy, innovative principles, employment, strategy, clusters, social groups.

JEL Classification: H53, E24, O31

Питаннями соціальної політики є найважливішим напрямом державного регулювання економіки, що спрямована на забезпечення добробуту та всебічного розвитку його громадян й суспільства загалом. Адже соціальною сферою не лише регулюються процеси зайнятості населення, але й у країні забезпечуються роботою мільйони людей. Згідно статистичних даних галузі соціального комплексу: охорона здоров'я, освіта, житлово-комунальне господарство, торгівля, й інші забезпечують робочими місцями до 20 % економічно активного населення, щодо економічно розвинутих країнах – у сфері послуг зайнято до 70 % всіх працівників.

Особливого значення питання набуло в період вторгнення РФ на територію України. До основних завдань соціальної політики держави є: гармонізація суспільних взаємин, узгодження інтересів та потреб окремих груп населення; створення умов для підвищення матеріального добробуту громадян; забезпечення соціального захисту всіх громадян та їх головних гарантованих державою соціально-економічних прав; забезпечення раціональної зайнятості громадян в воєнний та повоєнний періоди в Україні; розвиток галузей соціального комплексу; забезпечення екологічної стабільності країни.

Постановка завдань полягає у визначенні основних засад розвитку соціальної політики, а також розробці напрямів національної політики в соціальній сфері на інноваційних засадах.

Метою дослідження є визначення особливостей соціальної політики на інноваційних засадах з врахуванням особливостей міжнародного досвіду.

В умовах сьогодення вагомого значення набуває питання функціонування, розвитку та вдосконалення діяльності соціальної сфери та політики зайнятості.

Основні теоретичні та практичні аспекти формування та удосконалення соціальної політики знайшли своє відображення у працях Баумоля В., Беляєва О., Богуш Л., Вдовиченка М., Грішнєвої О., Долішного М., Дробнохода М., Ерхарда Л., Євсєєва В., Заяць Т., Карамішева Д., Качали Т., Козака В., Колота А., Кочерги О., Кременя В., Куценко В., Ламберта Х., Лехана В., Лібанової Е., Мазаракі А., Марєєва С., Михасюка І., Москаленка В., Новикова В., Паламарчука М., Паламарчука О., Палій О., Паретто В., Пігу А., Проскурякова В., Рутгайзера В., Садової У., Семів Л., Скуратівського В., Фащевського М., Шевчук Л., Чернюк Л. та ін.

Існує декілька підходів щодо визначення дифенції «соціальна політика». На думку канадського вченого Ганслі Т. «це функція державної відповідальності за: використання суспільних ресурсів; регулювання приватної діяльності; підтримку приватно-індивідуальної і колективної поведінки» [1].

Так на думку Волгіна Н. під соціальною політикою слід розуміти «систему (сукупність) заходів (дій, заходів), прийнятих її суб'єктами і спрямованих на підвищення рівня життя населення. Соціальна політика – це система взаємодій і взаємин соціальних груп із життєзабезпечення населення, зростання рівня та якості

його життя» [2]. Інший вчений, Лаврененко І. вважає, що «соціальна політика – це діяльність з управління соціальною сферою суспільства, покликана забезпечити життя й відтворення нових поколінь, створити передумови для стабільності й розвитку суспільної системи і гідного життя людей» [3].

Аверін А. у своїй праці «Соціальна політика держави» дає визначення в аспекті дієвого підходу. Він говорить про те, що соціальну політику можна розглядати «як діяльність, спрямовану на вирішення соціальних проблем у суспільстві, розвиток його соціальної сфери, створення умов для життя людей, забезпечення їх соціальних потреб, інтересів і гарантій, представлення соціальних послуг» [4].

Вчені Скуратівський В., Палій О., Лібанова Е. визначають соціальну політику як суспільний феномен, що поєднує в собі різноманітні, «...багатофакторні складові: конституційно-правові, інституціональні, управлінсько-регуляторні, саморегуляторні, глобальні, національні, державні, наддержавні, громадські, гуманістичні, праксеологічні (ціннісні), комунікативні» тощо [5].

Соціальна політика держави формується з урахуванням історичних умов країни, які впливають на характер і особливості таких аспектів соціальної політики, як політика доходів населення (життєвий рівень, споживчий кошик, матеріальний добробут); політика у сфері праці та трудових відносин (оплата праці, соціальне страхування, охорона праці, зайнятість населення тощо); соціальна підтримка та захист непрацездатних та малозабезпечених верств населення (пенсійне тощо); темпи та пріоритети розвитку галузей соціальної сфери (освіта, охорона здоров'я, наука, спорт, культура тощо); соціоекологічна політика (створення сприятливих умов для праці, відпочинку); політика у сфері розвитку соціальної інфраструктури (житло, транспорт, дороги, зв'язок, торговельне та побутове обслуговування); міграційна політика (міграція, зовнішня трудова міграція, захист прав й інтересів співвітчизників за кордоном); політика щодо окремих категорій населення (сімейна, молодіжна, політика щодо інвалідів, людей похилого віку тощо).

На основі проведення узагальнення вищевикладеного можна виділити основні функції соціальної політики, такі як [6]:

- економічну (забезпечує політичні перетворення, створення умов для реалізації практичних політичних заходів, стимулює розвиток видів економічної діяльності);
- соціальну (створює соціально-економічні умови для збереження та розвитку людського капіталу, забезпечує необхідний рівень життя для всіх верств населення, доступ до медичного обслуговування, здобуття освіти, надбання культурних цінностей);
- стратегічну (створює соціально-економічні передумови для розвитку суспільства і збереження стабільності).

Реалізації даних функцій мають бути підпорядковані і структурні складові соціальної політики, а саме [7]:

- Політика розподілу і перерозподілу суспільного продукту (політика формування доходів населення, адекватних затраченій праці; політика стимулювання найманої праці; політика оподаткування доходів і майна населення; політика прямого і непрямого оподаткування доходів; політику оподаткування нерухомості; політика індексації доходів населення; політика надання пільг (компенсацій та привілеїв); політика обмеження «тіньових» доходів).
- Демографічна політика (політика охорони материнства і дитинства; політика стимулювання репродуктивного зростання населення; політика регулювання шлюбно-сімейних відносин і державної допомоги сім'ї; геронтологічна політика; міграційна політика).
- Політика зайнятості та охорони праці (політика регулювання ринку праці й забезпечення ефективної зайнятості населення; політика організації та нормування праці; політика забезпечення безпечних умов праці; політика страхування праці (в разі безробіття, хвороби, каліцтва); політика забезпечення справедливого вирішення виробничих колективних спорів і трудових конфліктів).
- Політика соціального захисту (політика соціального забезпечення; політика соціального страхування; політика надання адресної соціальної допомоги; політика забезпечення мінімальних соціальних гарантій, стандартів і ліквідації бідності; антимаргінальна політика).
- До функціонально-цільових складових соціальної політики можна віднести гендерну політику, молодіжну політику, житлову політику, політику розвитку соціальної сфери села, рекреаційну політику, політику захисту прав споживачів (консьюмеризм) та ін.

Аналіз принципів, які більшість сучасних держав покладає в основу своєї соціально-політичної діяльності або в основу хоча би своїх політичних декларацій, дає можливість виділити наступні принципи соціальної політики: принцип соціальної справедливості, принцип соціальних гарантій, принцип соціальної компенсації, принцип соціальної солідарності, принцип індивідуальної соціальної відповідальності, принцип соціального партнерства та принцип субсидіарності (підтримки).

Отже, як бачимо формування та реалізація соціальної політики передбачає [8]:

- дослідження та здійснення порівняльної оцінки існуючої якості життя соціальних верств і соціальних груп населення, а також якості суспільства в конкретний період часу;
- передбачення та прогнозування потенційних змін положення соціальних спільнот під впливом діючих соціально-економічних та політичних факторів;
- розробка та коригування програми дій щодо соціального розвитку суспільства, враховуючи економічні стани та можливості суспільства.

Концепцію соціальної політики визначено в аспекті теорії «соціальної держави», основного інституту визначення та реалізації політики. Слід підкреслити, що соціальна діяльність держави почалася значно

раніше виникнення понять «соціальна держава», «держава загального благоденства». Про це демонструє перелік історично значущих законодавчих документів лише однієї європейської держави – Об'єднаного Королівства Великої Британії та Північної Ірландії (Англії). Зокрема, «Закон про допомогу бідним» (1601 р.), «Закон про підприємства» (1819 р.), «Новий закон про допомогу бідним» (1834 р.), «Закон про 10-годинний робочий день» (1847 р.), «Закон про підприємства» (1853 р.), «Закон про початкову освіту» (1870 р.), «Закон про охорону здоров'я» (1875 р.), «Закон про біржу праці» (1905 р.), «Закон про політику щодо врегулювання заробітної плати» (1909 р.).

У працях Ракитського Б., Ракитської Г. обґрунтовано концепцію соціальної політики, засновану на класовому підході, на аналізі співвідношення сил у суспільстві: «співвідношення соціальних сил це конкретно-історичне співвідношення ступенів впливу різних соціальних сил на суспільні процеси і тим самим на міру обліку конкретноісторичних і стратегічних інтересів різних соціальних груп і спільнот в суспільному розвитку» [4].

Соціальна політика причетна до всіх основних сфер суспільного життя, а не тільки до соціальної сфери. Суспільні відносини прямо чи опосередковано впливають на становище і можливості розвиватися різними соціальним спільнотам, отже на стадії формування соціальної політики необхідно враховувати:

- пріоритетне значення проблем соціальної захищеності населення в умовах ринку;
- істотне підвищення ролі особистого трудового вкладу в задоволенні матеріальних, побутових та соціально-культурних потреб населення;
- створення більшого попиту на соціальне партнерство;
- зростання значення координації дій державного центру, регіонів і місцевого самоврядування, спрямованих на соціальний розвиток.

Не менш важливим є питання реалізації політики зайнятості як один із шляхів подолання дивергенції в економіках України та ЄС. Питання сучасної державної політики зайнятості населення України як складової соціальної політики були предметом наукових досліджень О. Вороненка, В. Галицького, І. Гнибіденка, В. Дмитрієва-Заруденка, Б. Довжук, М. Іншина, О. Журби, Р. Капченка, О. Могильного, С. Попова та інших вчених.

Під політикою зайнятості на думку Л. Чорної необхідно розуміти «сукупність заходів прямого і непрямого впливу на соціально-економічний розвиток суспільства загалом і кожного з його членів зокрема» [9].

Вона має декілька рівнів регулювання: державний, регіональний і локальний. Найбільш вагомим рівнем є державне регулювання, яке здійснюється через мережу спеціальних державних установ для підтримки прийнятного рівня зайнятості, збільшення мобільності робочої сили та створення нових робочих місць.

На зайнятість здійснюють вплив різні фактори, які наведено на рис. 1.

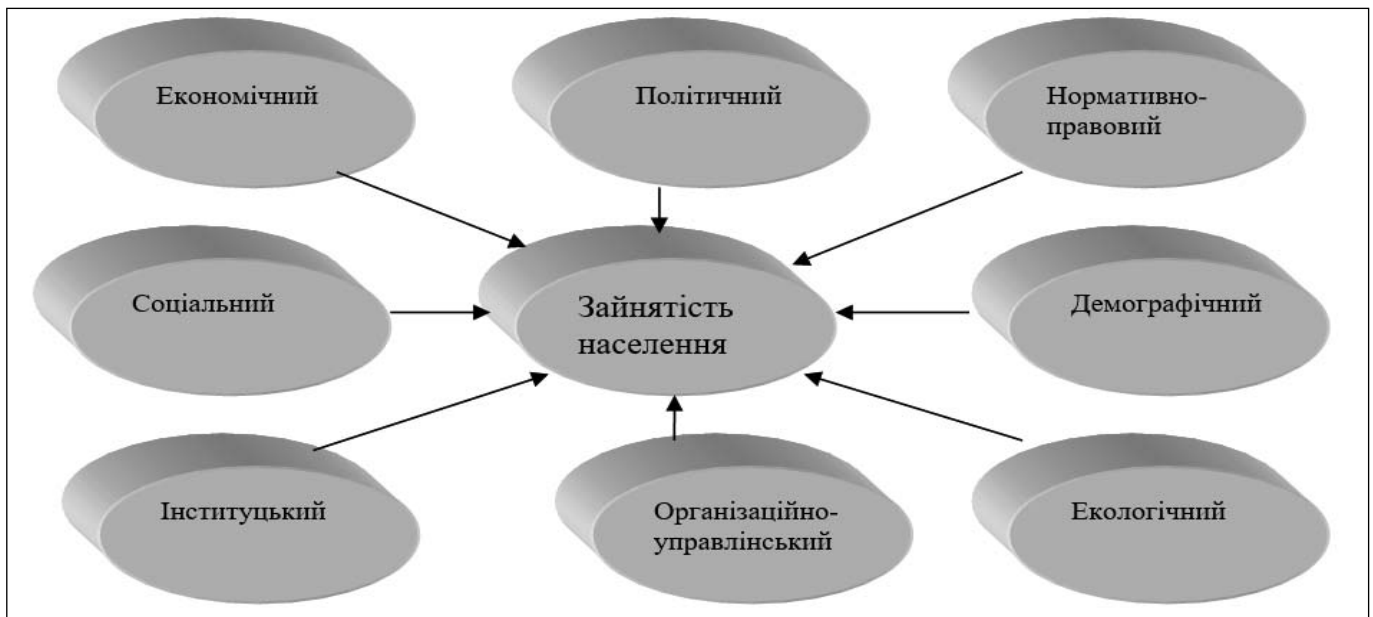

Рисунок 1. Фактори впливу на зайнятість населення

У країнах ЄС протягом тривалого часу у сфері зайнятості відбувався активний багатосторонній діалог, що супроводжувався розробленнями різних стратегій й уніфікацією підходів у відповідній сфері. Виокремлення проблеми зайнятості на європейському рівні привела до внесення до Амстердамського договору (1997 р.) відповідного розділу, що набув чинності в 1999 р. І саме в цей час проблема зайнятості визнається одним з ключових напрямків діяльності Європейського Союзу.

У 1997 р. була підготовлена та введена в дію Європейська стратегія в галузі зайнятості з ціллю досягнути прогрес у боротьбі із безробіттям протягом наступних 5 років. В 2000 р. відбувся Лісабонський самміт Європейської Ради, на якому був ухвалений вирішальний стратегічний документ ЄС – «План економічного та соціального оновлення для Європи до 2010 року».

Очікувалося до 2010 р. зробити економіку Європейського Союзу найефективнішою у світі структурою, яка орієнтована на розвиток та залучення високих технологій:

- створенням консолідованої, динамічної й орієнтованої на сучасні технології економіки;
- забезпеченням прискореного та сталого економічного зростання;
- забезпеченням повної зайнятості – визначальної мети економічної й соціальної політики, через зниження безробіття до того рівня, який вже досягнули найуспішніші країни-члени;
- модернізацією соціальної політики.

Тому, забезпечення повної зайнятості Лісабонською стратегією визначено головною метою економічної й соціальної політики, а її вдалу реалізацію – одним із основних пріоритетів Європейського Союзу.

Ключовими проблемами у сфері зайнятості, з якими зіткнулися у ЄС, стали потреба запровадження економічних реформ із метою адаптації сучасних європейських економік до об'єктивних змін, що викликані глобалізацією, а також демографічні проблеми, які пов'язані насамперед із процесом загального старіння населення, і як наслідок зі скорочення кількості осіб працездатного віку.

Окресленими цілями реформи є підвищення рівня зайнятості й продуктивності праці зайнятих працівників. Запровадження визначених глобальних перетворень вимагають підпорядкування короткострокових заходів [10-15]:

Посилення адаптивної спроможності працівників та підприємств, головними напрямками реалізації якого мають бути:

- усунення адміністративних та регуляторних бар'єрів для започаткування власної справи та подальшого її розширення;
- розвиток консультативних служб в галузі започаткування бізнесу та надання допомоги малим та середнім підприємствам в галузі управління людськими ресурсами й фінансовими ризиками;
- збільшення доступу до фінансових ресурсів з метою започаткування малих та середніх підприємств;
- підвищення управлінської культури, зокрема, шляхом сприяння запровадженню менеджерських курсів у навчальних програмах вищої та професійної освіти;
- перегляд законодавства про банкрутство з метою зменшення надмірних ризиків для підприємців;
- зниження рівня податкових нарахувань на заробітну плату низькооплачуваних/низько кваліфікованих працівників;
- на засадах забезпечення максимального рівня зайнятості як головної мети створення умов, за яких рівень заробітної плати відповідав би ситуації на ринку та загальному рівню продуктивності праці.

Розвиток і поширення наукових досліджень та інновацій передбачає:

- сприяти створенню мереж та налагодженню партнерства задля розвитку та розповсюдження інновацій на регіональному або секторальному рівні, а також залучення університетів, дослідницьких установ, підприємств та органів влади;
- збільшити використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) шляхом збільшення доступу до них та розширення відповідної сфери навчання на всіх рівнях;
- забезпечити створення належних стимулів з метою підвищення рівня приватних інвестицій у сферу наукових досліджень та інновацій.

Забезпечення гнучкості та безпеки на ринку праці, шляхом сучасної організації виробничого процесу та більшого вибору механізмів здійснення трудової діяльності, що передбачає урізноманітнення механізмів юридичного оформлення трудових відносин.

Забезпечення прибуткової зайнятості. Однією з головних проблем сьогодні лишається небажання безробітних відмовитися від виплат, що гарантуються їм їхнім статусом, та працевлаштуватися. Це пов'язано передусім з побоюванням, що оплата їх праці не буде суттєво відрізнятися від виплат по безробіттю. Вихід з цієї ситуації вбачається в наступному:

- здійснення донарахувань до низької заробітної плати;
- забезпечення того, щоб житлові та інші субсидії дійсно виконували функцію захисту від бідності, а не перетворювалися на додатковий фактор небажання працевлаштуватися;
- підвищення фінансової привабливості часткової зайнятості.

Активізація політики на ринку праці, яку необхідно активізувати шляхом:

- створення системи надання персоналізованих послуг усім безробітним та особам, які шукають роботу, на ранній стадії у формі консультацій, навчання та знаходження вакансій;
- підвищення ефективності програм сприяння зайнятості шляхом визначення справжніх потреб осіб, які шукають роботу (необхідність подальшого навчання і т.д.);
- розвитку системи швидкого реагування на закриття та реструктуризацію великих підприємств, включаючи такі разові послуги, як консультування, перепідготовку та працевлаштування для зацікавлених працівників з метою уникнення безробіття або раннього виходу на пенсію;
- устаткування та забезпечення служб зайнятості таким чином, щоб вони були спроможні надавати персоналізовані послуги;
- врахування специфічних потреб найбільш вразливих категорій населення, включаючи інвалідів.

Запровадження дієвої стратегії у відповідь на старіння населення, яка включала би:

- засоби створення працівникам умов, за яких би вони були зацікавлені якомога пізніше виходити на пенсію, а роботодавці – брати на роботу старших працівників;

- забезпечення доступу до навчання для всіх незалежно від віку та розвиток систем постійного навчання, включаючи навчання на місці роботи для старших працівників, які недостатньо представлені саме в цій сфері;
- покращення умов праці з метою забезпечення сприятливого, безпечного та здатного до пристосування середовища протягом усього професійного життя, включаючи можливість часткової зайнятості або тимчасового вибуття з роботи.

Залучення представників національних меншин та іммігрантів.

В рамках ЄС робітники та члени їх сімей, що виїжджають на роботу до інших європейських країн мають право:

- на об'єднання періодів для нарахування та отримання виплат, пенсій, соціального захисту для себе та своїх дітей;
- подібне за типом пенсійне право, на яке було зароблено в різних державах-членах Спільноти, можна об'єднати в одну пенсію, але не більше розміру найвищої пенсії, яку отримала б дана особа, якби постійно проживала в одній країні;
- державні службовці та особи, яких до них прирівнюють, отримують загальне пенсійне забезпечення згідно із законодавством та особливими схемами для державних службовців, які чинні на території більшості держав-членів Спільноти;
- додаткові пенсійні права осіб, що працюють або мають власний бізнес, однаково гарантовані на території всіх країн Спільноти;
- єдине законодавство для студентів.

Незайнята особа що від'їздить до іншої держави-члена Спільноти в пошуках роботи, має право на виплати від країни останнього місця роботи протягом щонайбільше трьох місяців від дати вибуття.

Якщо родина працівника проживає в одній країні, а ця особа зайнята й застрахована в іншій, виплати на медичне обслуговування цієї родини здійснюють відповідні установи країни її проживання.

В ЄС діє Європейський страховий поліс з охорони здоров'я «Європейська картка», який дозволяє отримувати медичну допомогу під час перебування в будь-якій європейській країні.

Після розширення Євросоюзу виникли певні проблеми, пов'язані з міграцією з нових країн-членів Спільноти. За оцінками експертів, на першому етапі міграцією охоплено близько 300 тис. осіб на рік, надалі вона стане знижуватися, досягнувши через десятиліття показника менш ніж 50 тис. чол. Загальна кількість мігрантів може скласти близько 3% чисельності населення країн Центрально-Східної Європи, або 3 млн. чол. [16].

Підвищення рівня зайнятості серед жінок. Потребує виконання наступних завдань:

- зрівняння оплати для чоловіків та жінок за працю однакової цінності;
- підвищення доступності та якості систем догляду за дітьми й літніми особами (з метою розвантаження часу жінок);
- забезпечення гнучких графіків роботи, що може бути особливо важливим для жінок-матерів;
- максимально персоналізований підхід до специфічних потреб жінок-інвалідів.

Успішне провадження реформ в Україні пов'язане з необхідністю прийняття кроків державних інституцій в напрямку реалізації поставлених цілей:

- вироблення національних планів дій, які містили би бажані показники зайнятості в межах кожної окремої держави, визначення пенсійного віку та європейські орієнтири в галузі освіти та професійного навчання;
- вдосконалення системи громадського контролю за наданням послуг у сфері зайнятості;
- сприяння активній участі та розподілу відповідальності соціальних партнерів;
- підтримки налагодженню партнерства та мереж, діяльність яких спрямована на досягнення цілей в інноваційній сфері та в галузі зайнятості.

«Початок формування соціальної політики країн Європейського Союзу пов'язаний із набуттям чинності Маастрихтського договору щодо його заснування, який доповнив Договір про заснування ЄЕС розділами VIII «Соціальна політика, освіта, професійне навчання і молодь» і XIV «Економічне і соціальне з'єднання», а також його додатків – Угоди про соціальну політику й Протоколу про соціальну політику, передбачали певні зміни інституціонального характеру й визначили правові основи для здійснення комунітарної соціальної політики. Зазначимо, що процес розробки Маастрихтського договору супроводжували дослідження проблем, пов'язаних із запровадження європейської соціальної політики, за результатами яких було підготовлено Білу книгу про зростання, конкурентоспроможність і зайнятість: виклики і шляхи для вступу в XXI ст. (Growth, competitiveness, employment, 1993 p.), Зелену книгу (Green Paper – European social policy, 1993 p.) і Білу книгу (European Social Policy – A Way Forward for the Union..., 1994 p.) [17].

Попри те, що між членами ЄС існують розбіжності як у баченні сутності, мети та напрямків соціальної політики, так і її змісту, переважна більшість з них (окрім Великобританії та Ірландії) декларують прагнення змінити національні соціальні моделі відповідно до моделі, яка отримала назву Європейська соціальна модель. Таким чином, декларуючи Єдину соціальну модель, європейські уряди мали на меті досягти суттєвого покращення добробуту і підвищення рівня економічного розвитку Союзу загалом і кожної держави-члена зокрема, сприяння зайнятості, поліпшення умов життя і праці, підтримка високого рівня соціальної захищеності, високого рівня освіти та соціальний діалог.

Існують різні класифікаційні ознаки й відповідно моделі соціальної політики. Так, спираючись на дослідження провідних фахівців у цій галузі, можна навести наступну класифікацію моделей соціальної політики (табл. 1).

Таблиця 1. Класифікація моделей соціальної політики

Класифікаційна ознака	Модель соціальної політики	Основні відмінні риси
Залежно від типу політико-господарського режиму	Американська (США, Канада)	Відсутність уніфікованої системи соціального захисту, мінімалістський підхід до розв'язання соціальних проблем; реалізація федеральних програм на рівні штатів із подвійним фінансуванням із бюджетів обох рівнів; обов'язкове солідарне соціальне страхування, за рахунок якого виплачують пенсії, допомогу малозабезпеченим тощо; розгалужена мережа добровільного медичного страхування, частково регульованого державою; існування приватних закладів із надання платних соціальних і медико-соціальних послуг; активна діяльність.
	Скандинавська (Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція)	Відзначається надзвичайно високою часткою ВВП, яка розподіляється через бюджет (понад 50 %); соціальна політика тісно пов'язана з державним регулюванням економіки, що має чітко виражену соціальну спрямованість. Характерними ознаками цієї моделі є: забезпечення максимального рівня зайнятості; високі темпи економічного зростання за державної підтримки; справедливий розподіл доходів; активна участь держави у розробці та реалізації соціальних програм; встановлення і підтримка високих стандартів життя і доходів населення; скоординована політика уряду, підприємців та профспілок у забезпеченні максимального рівня зайнятості і високих стандартів оплати праці; високі податки та висока податкова база.
	Японська (Японія)	Передбачає проведення політики вирівнювання доходів, особливу політику використання робочої сили (система довічного найму з певними сучасними модифікаціями), домінування психології колективізму, солідарності в доходах, досягнення консенсусу між різними суб'єктами у розв'язанні соціально-економічних проблем, піднесення питань підвищення життєвого рівня населення в ранг національних пріоритетів.
	Англосаксонська (Великобританія, Ірландія)	Характеризується мінімальним втручанням держави в механізми розподілу та перерозподілу доходів; незначними соціальними гарантіями з боку держави; пріоритетом економічних цілей над соціальними. Соціальний захист має адресний характер. Держава мало втручається в регулювання зайнятості, соціальні послуги переважно надають приватні компанії та громадські організації.
	Континентальна (Австрія, Бельгія, Німеччина, Нідерланди, Франція, Швейцарія)	В основі цієї моделі лежить механізм соціального страхування, соціальні видатки фінансуються переважно за рахунок страхових внесків роботодавців і застрахованих працівників. Для цієї моделі характерні широко розгалужена обов'язкова система соціального страхування та існування соціальних трансфертів для непрацюючих членів суспільства. Держава надає однакового значення економічним та соціальним цілям в економічній політиці. Через бюджет перерозподіляється близько 50 % ВВП, страхові фонди формуються як за рахунок роботодавців, так і працівників.
	Середземноморська (Греція, Іспанія, Італія, Португалія)	Соціальна політика переважно орієнтована на соціально вразливі верстви населення і не має всеохопного характеру. У цих країнах більш характерне використання певних громадських організацій для виконання соціальних функцій. Соціальна допомога має здебільшого адресний характер (малозабезпеченим).

<i>Залежно від суб'єкта відповідальності</i>	Ліберальна	Особиста відповідальність кожного члена суспільства за свою долю, роль державних структур у реалізації соціальної політики мінімізована. Фінансову основу реалізації соціальних програм становлять приватні заощадження і приватне страхування.
	Консервативно-корпоративна	Відповідальність за долю своїх працівників несе корпорація, підприємство, організація чи установа, де працівник трудиться. Підприємство, стимулюючи працівників до внесення максимального трудового вкладу, пропонує йому різні види соціальних гарантій у вигляді пенсійного забезпечення, часткової оплати медичних, рекреаційних послуг та освіти (підвищення кваліфікації). Фінансовою основою є кошти підприємств і корпоративних соціальних фондів.
	Соціал-демократична	Відповідальність усього суспільства за долю його членів. Це перерозподільна модель соціальної політики, за якої багатий платить за бідного, здоровий за хворого, молодий за старого. Основним суспільним інститутом, що здійснює такий перерозподіл, є держава. Фінансовими механізмами перерозподілу служать державний бюджет і державні соціально-страхові фонди.
<i>Залежно від ступеня участі держави</i>	Благодійна	Кошти на благодійну допомогу, здійснювану державою, складаються в основному з приватних пожертв у державні благодійні фонди і на утримання державних соціальних установ, а також частково на кошти державної скарбниці.
	Адміністративна	Пряме, активне державне втручання в ринок, наявність розвинених систем перерозподілу доходів, що контролюються державою, а також механізмів втручання в процеси ціноутворення, тарифного регулювання, забезпечення зайнятості.
	Стимулювальна модель	Непряма участь держави у розв'язанні соціальних проблем, створення таких систем оподаткування та громадської підтримки, які роблять вигідним для всіх суб'єктів господарювання вкладення та інвестиції як в окремі соціальні проекти і програми, так і в соціальну сферу загалом. Подібна модель соціальної політики може реалізовуватися в ситуації високого рівня економічного розвитку, розвиненої інфраструктури громадянського суспільства і ринкового господарства.
<i>Залежно від рівня витрат держави на цілі соціального забезпечення</i>	Модель «інституційного» типу	Об'єктом соціальної політики виступають практично всі верстви населення. У значно більших масштабах, ніж у «залишкової» моделі, здійснюються виплати за допомогою податків, що стягуються на основі високої прогресії. Держава з принципових міркувань відіграє вирішальну роль у вирівнюванні доходів і багатства населення. Уряду ставиться в обов'язок втручатися у функціонування економіки з метою більш рівномірного розподілу матеріальних благ і життєвих шансів. Це загалом перерозподільний тип соціальної політики.
	Модель «залишкового» типу	Держава покладає на себе лише ті соціальні функції, з якими не справляється ринок. Допомога держави спрямована вибірково, на найбільш бідні верстви населення, за наявності вельми слабо вираженої прогресії податків. Діяльність у галузі соціальної допомоги спирається на певні життєві стандарти та сприяє динамічному зростанню без будь-якого безпосереднього втручання в основні механізми виробництва та розподілу.

Джерело: [18-22].

У документах Єврокомісії визначено такі моделі соціальної політики як [23]:

- континентальна (бісмарківська);
- англосаксонська (модель Беверіджа);
- скандинавська (північна);
- південно-європейська (середземноморська);
- континентальна.

Зауважимо, що більшість дослідників у сфері соціальної політики вважають, що скандинавська модель є найбільш привабливою й характеризується такими загальними цілями соціальної політики, як зміцнення солідарності й збільшення рівності, які досягаються широкою та універсальною політикою високої якості.

Вони виділяють наступні характеристики скандинавської моделі добробуту:

- «...всеосяжний характер: державна політика має широке охоплення; порівняно з іншими країнами,
- держава має тут більший вплив, ніж ринок або цивільне суспільство;
- повна зайнятість: політика спрямована на забезпечення більш повної зайнятості населення і/або попередження безробіття, особливо тривалого;
- рівність: політика має на меті збільшення рівності між різними гендерними, віковими, класовими, сімейними, етнічними, релігійними, регіональними і іншими групами;
- універсальність: право на основні соціальні гарантії (у натуральному і грошовому виразі) для широкого спектра соціальних обставин і життєвих ситуацій;
- висока якість цих гарантій: соціальні послуги мають високу якість і надаються професіоналами в цій сфері;
- щедрість гарантій: грошові трансферти, особливо для низькодоходних груп, достатньо щедрі, щоб забезпечити «нормальний» рівень життя...» [22, 23].

Отже, незалежно від відмінностей у моделях соціальної політики члени Європейського Союзу розвивають свою економіку у напрямку забезпечення високого рівня зайнятості, забезпечення високого рівня соціального захисту, гарної освіти і якості здоров'я, подолання бідності й нерівності.

Соціальну політику України важко віднести до будь-якої з вищенаведених моделей. Однак, з огляду на європейський вибір України, моделлю соціальної політики нашої держави має стати побудова моделі соціально орієнтованої економіки, в основі якої мають бути покладені високі стандарти рівня життя людей, які максимально повно враховують соціальні потреби та надають гарантії споживачам соціальних послуг.

Групою науковців Каунаського технологічного університету виділено кластери соціальної моделі ЄС, основі показники яких наведено у таблиці 2.

Таблиця 2. Кластери соціальної моделі ЄС

<i>I кластер: нові члени ЄС</i>	<i>II кластер: старі члени ЄС</i>	<i>III кластер: країни Центральної Європи та острівні країни ЄС</i>	<i>IV кластер: Скандинавські країни та інші члени ЄС</i>	<i>V кластер: країни ЄС, в яких спостерігається падіння економіки</i>
Болгарія	Франція	Чехія	Нідерланди	Греція
Естонія	Німеччина	Словенія	Фінляндія	Іспанія
Латвія	Великобританія	Словаччина	Швеція	Португалія
Литва	Австрія	Кіпр	Данія	
Румунія	Люксембург	Мальта	Бельгія	
Польща	Італія	Угорщина	Ірландія	

Джерело: [22-24].

До першого кластеру належать нові країни-члени ЄС, більшість з яких країни посткомуністичного режиму, яким притаманні однакові темпи економічного та соціального розвитку. На відміну від першого, до другого кластеру належать країни, які мають багаторічний досвід членства в ЄС й більшість з них має найбільш стабільну економіку в ЄС.

Третій кластер складається із різних регіонів, таких як нових членів ЄС із центральної Європи та європейських островів, серед яких Мальта і Кіпр. Для цього кластеру важко виокремити конкретну соціальну модель.

Четвертий кластер складається із північних країн, скандинавської групи з інституціональною розподільчою моделлю та англосаксонської Ірландії. Зауважимо, що до п'ятого кластеру належать три південні країни, які мають значний залишковий ефект від останньої економічної кризи й намагаються відновитися. Падіння економіки вплинуло й на соціальні показники, зростання бідності, рівня безробіття, що прямо впливає на результати досліджень і зіставлення їх з іншими країнами.

У країнах ЄС соціальний захист становить найбільш важливу частину держаних витрат. Частка витрат на соціальний захист у ВВП коливалася по країнах ЄС від 9,6% (Ірландія) до 25,6% (Фінляндія).

Витрати на соціальний захист поділяються на групи:

- «sickness & disability» – витрати на охорону здоров'я та допомогу особам, що втратили працездатність. Ці витрати містять: витрати на інтеграцію на ринку праці осіб з інвалідністю й працівників з обмеженою працездатністю, витрати на виплату допомоги на випадок хвороби та інвалідності;

- «old age» – витрати на соціальний захист людей похилого віку, виплата пенсій, витрати на реалізацію державних програм щодо охорони здоров'я, освіти та соціального житла для людей похилого віку. Дана стаття містить і соціальні витрати на такі послуги для літніх людей, як денний догляд та реабілітаційні послуги, піклування за місцем проживання та інші пільги в натуральній формі;

- «survivors» – витрати на соціальний захист у зв'язку із втратою годувальника;

- «family & children» – соціальні витрати на допомогу сім'ям і дітям передбачають: грошові виплати (допомоги) сім'ям з дітьми, разом із допомогою на дітей, яка в окремих країнах залежить від рівня заробітної плати батьків та/або віку дитини; допомогу на період відпустки по догляду за дитиною та а дитиною та допомогу самотнім батькам;

- «unemployment» – соціальні витрати на допомогу по безробіттю;

- «housing & social exclusion» – витрати для вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням житлом малозабезпечених верст населення, та проблем, пов'язаних із соціальною ізоляцією» [25].

Стаття «Old age» складає найбільшу частку витрат в усіх країнах-членах. Витрати державного сектору на «старість» становили 10,3% ВВП Євросоюзу. Частка витрат на соціальний захист, пов'язаних із старістю, найвищою є в Греції (15,7%) і найнижчою в Ірландії (2,4%).

Допомога сім'ям та дітям складає в середньому 1,7% від загальної суми соціальних виплат в ЄС, допомога по безробіттю – 1,4%, допомога на житло та соціальне відчуження – 1,7%. Частка витрат на допомогу сім'ям та дітям становить від 0,6% (Греція, Іспанія) та до 4,6% (Данія). Допомога по безробіттю варіюється від 0,1% (Болгарія, Румунія) та до 2,7% (Данія, Фінляндія).

Необхідно відмітити, що 22 країни-члени ЄС з 28 мають національні мінімальні розміри оплати праці, окрім Данії, Італії, Кіпру, Австрії, Фінляндії і Швеції. Ці країни за рівнем мінімальної заробітної плати поділяються на три основні групи. Десять країн-членів, розташованих на сході ЄС, мали мінімальну заробітну плату нижче € 500 на місяць: Болгарія (€ 235), Румунія (€ 275), Латвія і Литва (обидві € 380), Чехія (€ 407), Угорщина (€ 412), Хорватія (€ 433), Словаччина (€ 435), Польща (€ 453) і Естонія (€ 470) [26].

У п'яти інших держав-членів, розташованих на півдні, мінімальна заробітна плата від € 500 до € 1000 на місяць: Португалія (€ 650), Греція (€ 684), Мальта (€ 736), Словенія (€ 805) та Іспанія (€ 826). В інших семи держав-членів, всі вони розташовані на заході і півночі ЄС, мінімальна заробітна плата була значно вища: € 1000 на місяць: Великобританія (€ 1397), Франція (€ 1480), Німеччина (€ 1498), Бельгія (€ 1532), Нідерланди (€ 1552), Ірландія (€ 1563) і Люксембург (€ 1999) [26].

Отже, у 22 країнах-членах ЄС мінімальна заробітна плата варіюється від менше 300 євро в місяць, як у Болгарії 235 євро в місяць, до трохи менше ніж 2000 євро в місяць у Люксембурзі. Іншими словами, найвища мінімальна заробітна плата в ЄС приблизно в 9 разів більше від найнижчої. Дослідження також показує, що в період з 2009-2016 рр. у 18 країнах ЄС заробітна плата зростала найбільш повільно, ніж до 2008 року. За 2009-2016 рр. реальна заробітна плата в середньому щорічно знижувалася на 3,1% в Греції, в Хорватії – на 1%, в Угорщині – на 0,9%, у Португалії – на 0,7%, на Кіпрі – на 0,6% та у Великобританії – на 0,4% [27].

Реальне зростання заробітної плати в період з 2009 по 2016 рік було нижче, ніж у 2001-2008 рр., в Австрії, Бельгії, Данії, Естонії, Іспанії, Латвії, Литві, Люксембурзі, Мальті, Нідерландах, Румунії, Словаччині, Словенії, Фінляндії і Швеції. Середньорічне зростання реальної заробітної плати в Румунії зменшилось з 11,2% (2001-2008 рр.) до 0,1% (2009-2016 рр.), а в Литві – з 8,8 до 1%, а в Латвії – з 10,6 до 1,2% [27]. Таким чином ми дійшли висновку, що режим суворої економії, величезне податкове навантаження та міграційні проблеми привели до втрат робочих місць, нестабільної роботи, скорочення заробітної плати, погіршення умов праці, а також до різкого зменшення державних витрат на соціальний захист і забезпечення, що також вплинуло на зниження внутрішнього попиту.

З метою поліпшення ситуації в країнах були розроблені напрями національної політики в соціальній сфері:

- поліпшувати перспективи зайнятості населення завдяки збільшенню інвестицій в професійну підготовку, здійснювати програми безперервного навчання протягом всього життя і забезпечувати доступ до навчання кожному;

- сприяти більш інтенсивному впливу на економічне зростання, використовуючи: гнучку організацію праці; політику оплати праці; створення робочих місць;

- знижувати побічні витрати, пов'язані з некваліфікованою працею;

- здійснювати ефективнішу політику на ринку праці за рахунок удосконалення служб зайнятості;

- вживати заходів щодо запобігання безробіттю серед окремих соціальних груп.

Список використаних джерел

1. Ганслі Теренс М. *Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки. К.: Основи, 1996. 184 с.*
2. *Социальная политика. Под ред. Н. А. Волгина. М.: Экзамен, 2008. 254 с.*
3. *Лаврененко И. М. Государственная социальная политика Российской Федерации: Опыт и проблемы трансформации (80-е – первая половина 90-х годов XX столетия): дис.... д-ра ист. наук. М., 2000.*
4. *Аверин А. Н. Социальная политика государства. М., 2002. 354 с.*
5. *Скуратівський В. А., Палій О. М., Лібанова Е. М. Соціальна політика. Навчальний посібник. К.: Вид-во УАДУ, 2003. 365 с.*

6. Скуратівський В. А. Правовий вимір діяльності соціальної держави. Вісн. Нац. академії держ. управління при Президенті України. 2007. № 4. С.184-192.
7. Якубенко В. П. Принципи соціальної держави. Право України. 2002. № 6. С.33-38.
8. Богуславська С., Потапенко Л. Соціальна політика в умовах ринкових відносин. Фінансовий простір. 2013. №2 (10). С. 106-110.
9. Чорна Л. Концепція регіональної політики зайнятості населення. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1188>
10. Панцир С., Асланян С. Політика зайнятості європейського союзу: перспективи для України. URL: <https://parlament.org.ua/2004/05/12/politika-zajnyatosti-yevropejskogo-s/>
11. М. Кузьмин, Ю. Кузьмин, О. Купець Аналіз державної політики зайнятості в Україні. К.: Міленіум, 2003. 64 с.
12. Україна про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2003. Послання Президента України до Верховної Ради. К.: Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2004. 472 с.
13. Трудова міграція – плюси та мінуси. URL: www.fpu.org.ua.
14. Jobs, Jobs, Jobs. Creating more employment in Europe. Report of the Employment Taskforce chaired by Wim Kok. November 2003. 59 p.
15. The Lisbon European Council – an Agenda of Economic and Social Renewal for Europe. Contribution of the European Commission to the Special European Council in Lisbon, 23-24th March 2000. Brussels, 28 February 2000. 73 p.
16. Європейська соціальна політика і моделі соціального партнерства: навчально-методичний посібник. Н. Г. Діденко, І. Я. Тодоров, О. Р. Чуєріна, О. К. Міхеева; за заг. ред. Н. Г. Діденко. Донецьк: ДонДУУ, 2011. 219 с.
17. Окладна, М. Г., Яковюк, І. В. Соціальна політика Європейського Союзу: становлення і розвиток. URL: <http://dbms.institute/files/nd/19.pdf>.
18. Дребот, О. М. Класифікація типів соціальної держави і моделей соціально-орієнтованої економіки : зб. наук. пр. Вісник СевНТУ. Серія: Економіка і фінанси. Севастополь, 2011. Вип. 116. С. 51-56.
19. Шумаї, М. Глобалізація як источник конкуренции, конфликтов и возможностей. URL: www.ptpu.ru/issues.
20. Михенко, А., Щур, Н. Світові моделі соціальної політики: уроки для України. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-2-31.pdf>.
21. Шутаєва, О. О., Побірченко, В. В. Моделі соціальної політики ЄС: основні напрямки трансформації. URL: <http://sn-econmanag.crimea.edu/arhiv/2013/>
22. Слюсаренко К., Садовенко М. Соціальна політика ЄС: сучасні виклики та перспективи. Економічний аналіз. 2017. №1. Том 27. С. 80-90.
23. Квист, Дж. Социальные реформы в скандинавских странах в 1990-е годы: использование теории нечеткого набора для оценки соответствия идеальным типам. URL: <http://spero.socpol.ru>.
24. Aistė Palevičienė, Žaneta Simanavičienė, Daiva Dumčiuvienė Lithuanian social policy in the European social model map. URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187704281405993X>.
25. Arpita, K. What is Social Exclusion? A Story from the field. URL: <http://www.developmentoutlook.org/2014/05/what-is-social-exclusion-story-from.html>.
26. Monthly minimum wages below €500 in east and well above €1000 in northwest. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7860532/3-10022017-APEN.pdf/b5027315-0570-45df-9eb6-0cfda2f13dbc>.
27. Workers in 7 EU countries worse off today than 8 years ago. URL: <https://www.etuc.org/press/workers-7-eu-countries-worse-today-8-years-ago#.WNasBSlvXXB>.

References

1. Hansli Terens M. (1996). Sotsial'na polityka ta sotsial'ne zabezpechennya za rynkovoyi ekonomiky [Social policy and social security under the market economy]. K.: Osnovy.
2. Sotsialnaya politika [Social policy]. Pod red. H. A. Volgina. M. : Ekzamen, 2008. 254 s.
3. Lavrenenko I. M. (2000). Gosudarstvennaya sotsialnaya politika Rossiyskoy Federatsii: Opyit i problemyi transformatsii (80-e – pervaya polovina 90-h godov HH stoletiya) [State social policy of the Russian Federation: Experience and problems of transformation (80s - first half of the 90s of the XX century)]: dis.... d-ra ist. nauk. M..
4. Averin A. N. (2002). Sotsialnaya politika gosudarstva [Social policy of the state]. M..
5. Skurativskyy V. A., Paliy O. M., Libanova E. M. (2003). Sotsial'na polityka [Social policy]. Navchal'nyy posibnyk. K.: Vyd-vo UADU.
6. Skurativskyy V. A. (2007). Pravovyy vymir diyal'nosti sotsial'noyi derzhavy [Legal dimension of social state activity]. Visn. Nats. akademiyyi derzh. upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny, 4. 184-192.
7. Yakubenko V. P. (2002). Pryntsypy sotsial'noyi derzhavy [Principles of the social state]. Pravo Ukrayiny – Law of Ukraine, 6. 33-38.
8. Bohuslavs'ka S., Potapenko L. (2013). Sotsial'na polityka v umovakh rynkovykh vidnosyn [Social policy in the conditions of market relations.]. Finansovyy prostir – Financial space, 2 (10). 106-110.
9. Chorna L. Kontseptsiya rehional'noyi polityky zaynyatosti naselennya [The concept of regional population employment policy]. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1188>
10. Pantysyr S., Aslanyan S. (2004). Polityka zaynyatosti yevropeys'koho soyuzu: perspektyvy dlya Ukrayiny [Employment policy of the European Union: prospects for Ukraine]. URL: <https://parlament.org.ua/2004/05/12/politika-zajnyatosti-yevropejskogo-s/>

11. Kuz'myn M., Kuz'myn Yu., Kupets' O. (2003). *Analiz derzhavnoyi polityky zaynyatosti v Ukraini* [Analysis of state employment policy in Ukraine]. K.: Milenium.
12. *Ukrayiny pro vnutrishnye i zovnishnye stanovyshe Ukrainy u 2003* [Of Ukraine on the internal and external situation of Ukraine in 2003]. (2004). Poslannya Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoyi Rady. K.: Informatsiyno-vydavnychiy tsentr Derzhkomstatu Ukrainy.
13. *Trudova mihratsiya – plyusy ta minusy* [Labor migration – pros and cons]. URL: www.fpu.org.ua.
14. *Jobs, Jobs, Jobs. Creating more employment in Europe. Report of the Employment Taskforce chaired by Wim Kok*. November 2003. 59 p.
15. *The Lisbon European Council – an Agenda of Economic and Social Renewal for Europe. Contribution of the European Commission to the Special European Council in Lisbon, 23-24th March 2000*. Brussels, 28 February 2000. 73 p.
16. Didenko N. H., Todorov I. Ya., Chuhrina O. R., Mikheyeva O. K. (2011). *Yevropeys'ka sotsial'na polityka i modeli sotsial'noho partnerstva* [European social policy and models of social partnership: educational and methodological guide]: navchal'no-metodychnyy posibnyk.; za zah. red. N. H. Didenko. Donetsk: DonDUU.
17. Okladna, M. H., Yakovyuk, I. V. *Sotsial'na polityka Yevropeys'koho Soyuzu: stanovlennya i rozvytok* [Social policy of the European Union: formation and development]. URL: <http://dbms.institute/files/nd/19.pdf>.
18. Drebot, O. M. (2011). *Klasyfikatsiya typiv sotsial'noyi derzhavy i modeley sotsial'no-oriyentovanoyi ekonomiky* [Classification of types of social state and models of socially oriented economy]: zb. nauk. pr. Visnyk SevNTU. Seriya: Ekonomika i finansy. Sevastopol', 116. 51-56.
19. Shimai, M. *Globalizatsiya kak istochnik konkurentsii, konfliktov i vozmozhnostey* [Globalization as a Source of Competition, Conflict and Opportunity]. URL: www.ptpu.ru/issues.
20. Mykhenko, A., Shchur, N. (2013). *Svitovi modeli sotsial'noyi polityky: uroky dlya Ukrainy* [World models of social policy: lessons for Ukraine]. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-2-31.pdf>.
21. Shutayeva, O. O., Pobirchenko, V. V. (2013). *Modeli sotsial'noyi polityky YeS: osnovni napryamky transformatsiyi* [EU social policy models: main directions of transformation]. URL: <http://sn-econmanag.crimea.edu/arhiv/2013/>
22. Slyusarenko K., Sadovenko M. (2017). *Sotsial'na polityka YeS: suchasni vyklyky ta perspektyvy* [Social policy of the EU: modern challenges and prospects]. *Ekonomichnyy analiz – Economic analysis*, 1/27. 80-90.
23. Kvist, Dzh. *Sotsialnyie reformy v skandinavskih stranah v 1990-e godyi: ispolzovanie teorii nechetkogo nabora dlya otsenki sootvetstviya idealnyim tipam* [Social Reforms in Scandinavian Countries in the 1990s: Using Fuzzy Set Theory to Assess Fit to Ideal Types]. URL: <http://spero.socpol.ru>.
24. Aistė Palevičienė, Žaneta Šimanavičienė, Daiva Dumčiuvienė *Lithuanian social policy in the European social model map*. URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187704281405993X>.
25. Arpita, K. *What is Social Exclusion? A Story from the field*. URL: <http://www.developmentoutlook.org/2014/05/what-is-social-exclusion-story-from.html>.
26. *Monthly minimum wages below €500 in east and well above €1000 in northwest*. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/-2995521/7860532/3-10022017-APEN.pdf/b5027315-0570-45df-9eb6-0cfda2f13dbc>.
27. *Workers in 7 EU countries worse off today than 8 years ago*. URL: <https://www.etuc.org/press/workers-7-eu-countries-worse-today-8-years-ago#>. WNasBSlvXXB.

ДАНІ ПРО АВТОРІВ

Бойко Олена Миколаївна, к.е.н., с.н.с., стипендіат НАН України, Лауреат Премії Президента України для молодих вчених, пров.н.с. відділу Інноваційної політики, економіки та організації високих технологій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

e-mail: helena@ukr.net

Кучеренко Світлана Юріївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, Університет Григорія Сковороди в Переяславі

вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, 08401, Україна

e-mail: ksvetau@i.ua

<https://orcid.org/0000-0001-7560-1212>

Researcher ID: S-1892-2018

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Бойко Елена Николаевна, к.э.н., с.н.с., стипендиат НАН Украины, Лауреат Премии Президента Украины для молодых ученых, вед.н.с. отдела инновационной политики, экономики и организации высоких технологий ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»

e-mail: [bhelena@ukr.net](mailto:helena@ukr.net)

Кучеренко Светлана Юрьевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики, Университет Григория Сковороды в Переяславе

ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав, 08401, Украина

e-mail: ksvetau@i.ua

DATA ABOUT THE AUTHORS

Boiko Olena, Ph.D., Senior Scientist, National Academy of Sciences of Ukraine Fellow, winner of the President of Ukraine for the premiums of young scientists ved.n.s. Division of ynnovatsyonnoy politics, economy and high tech SU organization «Institute of Economics and prediction of NAS of Ukraine»

Kucherenko Svitlana, PhD, Assistant Professor of Economics Department,
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
Str. Sukhomlinsky 30, Pereiaslav, 08401, Ukraine
e-mail: ksvetau@i.ua

УДК 336

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-54-19-23>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ КАЗНАЧЕЙСТВА УКРАЇНИ

Микитюк І. С.

Актуальність теми дослідження. Розробка і освоєння сучасних комп'ютерних систем та їх програмне забезпечення відкривають для казначейської служби широкі можливості щодо підвищення дієвості та ефективності функціонування казначейської системи обслуговування бюджетів усіх рівнів, поліпшення якості фінансових послуг, які надаються органами казначейства, що обумовлює актуальність тематики даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань, пов'язаних з упровадженням новітніх інформаційних технологій, інформаційного забезпечення потреб казначейства сучасними технологіями висвітлювалися в науковій літературі такими вченими, як В. М. Вдовін, Г. А. Титоренко, М. А. Абросимова, Т. Б. Кублікова, Е. І. Курганська, Ю. О. Голинський, Л. М. Луців, О. О. Скорик, О. М. Севаст'єєва, Л. Гордієнко та іншими. Проте, незважаючи на існуючі наукові дослідження, питання цифровізації Державної казначейської служби України не втрачають своєї актуальності і потребують подальшого дослідження.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. З урахуванням постійних трансформаційних процесів в органах Казначейства практично немає наукових праць, присвячених упровадженню цифровізації в органах Казначейства.

Постановка завдання, мети дослідження. Завданнями дослідження є розкриття сутності цифровізації Казначейства, завдань, мети та принципів цифровізації. Метою статті є дослідження теоретичних основ цифровізації органів Казначейства.

Метод або методологія проведення дослідження. В статті застосовано сукупність методів наукового дослідження: системного підходу, аналізу, синтезу.

Викладення основного матеріалу. Розкрито сутність та необхідність цифровізації діяльності органів Казначейств. Визначено завдання, принципи та мету цифровізації. Здійснено аналіз та визначено теоретичні засади цифровізації.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані в процесі формування стратегії цифровізації органів Казначейства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Обґрунтованість теоретичних засад цифровізації Казначейства, із визначенням її мети, завдань та принципів є вагомим умовою розробки стратегії цифровізації органів Казначейства. З огляду на трансформаційні процеси розвитку казначейського обслуговування бюджетних коштів вагомими є питання нового та удосконалення наявного інструментарію стандартизації та оптимізації передових інформаційних технологій, спрямованих на модернізацію та уніфікацію казначейських процедур і потребують подальших досліджень.

Ключові слова: казначейство, цифровізація, інформаційні технології, цифрова трансформація, автоматизовані інформаційні системи.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ КАЗНАЧЕЙСТВА УКРАИНЫ

Микитюк И. С.

Ключевые слова: казначейство, цифровизация, информационные технологии, цифровая трансформация, автоматизированные информационные системы.

THEORETICAL PRINCIPLES OF DIGITALIZATION OF THE TREASURY OF UKRAINE

Mykytyuk Igor

Relevance of the research topic. The development and mastering of modern computer systems and their software open up wide opportunities for the treasury service to increase the effectiveness and efficiency of the functioning of the treasury system of servicing budgets at all levels, improving the quality of financial services provided by the treasury bodies, which determines the relevance of the topic of this study.